

27.5.2021

EOAK/3389/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pia Wirta

VANKITERVEYDENHUOLLON YKSIKÖN KIRJEKUOREN LÄHETTÄJÄTIEDOT

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Vankiterveydenhuollon yksikön (VTH) menettelyä terveystietojensa katsomisessa Omakanta-palvelusta ilman hänen antamaansa lupaa. Lisäksi kantelija arvosteli VTH:lta saamaansa kirjelähetystä. Kantelija mukaan kirjekuoren lähettäjä tiedoista ilmeni, että hän oli ollut vankilassa ja Vankiterveydenhuollon yksikön asiakas. Kantelija oli liittännyt kanteluunsa kirjekuoresta ottamansa valokuvat.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Vankiterveydenhuollon yksikön johtajan 16.2.2021 antama lausunto, avohoitopalvelujen vastaavan ylilääkärin 25.11.2020 antama selvitys liitteineen sekä osastonhoitajan 14.11.2020 antama selvitys. Saatu selvitys on tämän vastauksen liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Asiassa saatu selvitys

Asiassa saadussa selvityksessä todetaan, että Vankiterveydenhuollon yksikössä on ohjeistettu pyytämään lupaa sähköisten reseptitietojen tarkastamiseksi tulohaastattelun yhteydessä. Luvan pyytäminen on kirjattu potilasasiakirjajärjestelmään ohjelmoiduksi fraasiksi, jota tulee aina käyttää tulotarkastuksen yhteydessä. Kyseisessä tulohaastatteluoheistuksessa mainitaan lääkitystietojen kohdalla: E-rec tarkastus (mistä määrätty, mihin vaivaan ja kuinka kauan käyttänyt). Huom! Kysy potilaalta lupa!

Selvityksen mukaan tulohaastattelun suorittaneen sairaanhoitajan kirjauksen mukaan sähköiset reseptitiedot on kirjattu kantelijan luvalla. Lisäksi kirjauksesta ilmenee, että kantelija on erikseen tarkentanut tiettyjen lääkkeiden käyttöä sairaanhoitajalle. Kyseiset kantelijan antamat tiedot reseptilääkkeiden käytöstä on kirjattu potilastietojärjestelmään.

Edelleen selvityksessä todetaan, että Vankiterveydenhuollon yksikössä ei ole syntynyt epäilyä siitä, että tulohaastatteluja suorittavat sairaanhoitajat eivät pyytäisi asianmukaisesti lupaa sähköisten reseptitietojen katsomiseen.

Asiakirjojen postituksen osalta selvityksessä viitataan Vankiterveydenhuollon yksikön 4.5.2020 voimaan tulleeseen ohjeeseen muistutus- ja kanteluprosessista, jossa otetaan kantaa asiakirjojen postitukseen potilaalle. Ohjeessa todetaan seuraavasti: Lähetetään: Muistutus: valituksen tekijälle (jos henkilö on vapautunut, vastaus lähetetään THL:n valmiiksi maksetulla kuorella/valkoisella kuorella + postimerkki. Muutoin postitusta ei selvityksen mukaan ole Vankiterveydenhuollon yksikössä ohjeistettu.

Selvityksessä todetaan, että vankiterveydenhuollolla on valmiiksi painettuja yrityksen logolla ja yhteystiedoilla varustettuja kirjekuoria, joiden käytössä on postimaksu valmiiksi maksettu Postin sopimuksella.

Poliklinikan osastonhoitajan selvityksessä todetaan, että kantelija on saanut postia Vankiterveydenhuollon yksiköstä, jolloin kuoressa on ollut lähettäjän tarra. Poliklinikalla on käytössä valmiita Vankiterveydenhuollon kuoria, joissa postimaksu on maksettu. Kuoressa on merkintä Vankiterveydenhuollon yksikkö Hälsovårdsenheten för fångar ja alareunassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Poliklinikka käyttää asiakirjojen ja muu postin toimittamiseen valmiiksi painettuja kuoria, joissa postimaksu on maksettu. Kun potilas on vapautunut, asiakirjoja käsitellään erillisessä yksikössä, joka vastaa asiakirjojen toimittamisesta.

3.2 Soveltuvat lainkohdat

Perustuslain (731/1999) 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslaki) 13 §:n mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä (1 mom.). Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Sivullisella tarkoitetaan tässä laissa muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiantosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeen (2 mom.).

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994, ammattihenkilölaki) 16 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta laatia ja säilyttää potilasasiakirjat sekä pitää salassa niihin sisältyvät tiedot on voimassa, mitä potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/92) säädetään.

Ammattihenkilölain 17 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa sivulliselle luvatta ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon. Salassapitovelvollisuus säilyy ammatinharjoittamisen päättymisen jälkeen.

Sosiaali- ja terveysministeriön potilasasiakirjoista antaman asetuksen (298/2009, potilasasiakirja-asetus) 2 §:n 1 momentin mukaan potilasasiakirjoihin kuuluvat potilaskertomus ja siihen liittyvät potilastiedot tai asiakirjat sekä lääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät

tiedot tai asiakirjat samoin kuin muut potilaan hoidon järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä syntyneet tai muualta saadut tiedot ja asiakirjat.

Potilasasiakirja-asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat saavat käsitellä potilasasiakirjoja vain siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa sitä edellyttävät. Terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevien käyttöoikeudet potilasasiakirjoihin sisältyviin tietoihin tulee määritellä yksityiskohtaisesti.

Vankiterveydenhuollosta annetun lain (1635/2015) 2 §:n mukaan Vankiterveydenhuollon yksikön tehtävänä on järjestää vankien ja tutkintavankien terveyden- ja sairaanhoito siten kuin vankeuslain (767/2005) 10 luvussa ja tutkintavankeuslain (768/2005) 6 luvussa säädetään.

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) 18 §:ssä säädetään hyvästä tiedonhallintatavasta. Säännöksen mukaan viranomaisen tulee huolehtia muun muassa siitä, että sen palveluksessa olevilla on tarvittava tieto käsiteltävien asiakirjojen julkisuudesta sekä tietojen antamisessa ja käsittelyssä sekä niiden ja asiakirjojen suojaamisessa noudatettavista menettelyistä.

Julkisuuslain 22 ja 23 §:n mukaan viranomaisen ei saa luovuttaa tai paljastaa sivulliselle asiakirjan salassa pidettävää tietoa, josta on säädetty salassapitovelvollisuus.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoa henkilön terveydentilasta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon tai kuntoutuksen palvelusta.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 32 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön poliittisesta vakaumuksesta tai tietoja henkilön yksityiselämän piirissä esittämistä mielipiteistä taikka tietoja henkilön elintavoista, osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista.

Tietosuojasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679) 5 artiklan 1 f) kohdan mukaan henkilötietoja on käsiteltävä tavalla, jolla varmistetaan henkilötietojen asianmukainen turvallisuus, mukaan lukien suojaaminen luvottomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä sekä vahingossa tapahtuvalta häviämiseltä, tuhoutumiselta tai vahingoittumiselta käyttäen asianmukaisia teknisiä tai organisatorisia toimia ("eheys ja luottamuksellisuus").

3.3 Asian ratkaisu

Reseptitietojen katsominen

Kantelija kiistää kantelukirjoituksessaan antaneensa luvan sähköisten reseptitietojensa katseluun.

Asiassa saadun selvityksen mukaan kantelija on antanut suullisen suostumuksensa reseptitietojensa katsomiseen. Kantelijan tulohaastattelun suorittanut sairaanhoitaja on tehnyt tästä kirjauksen kantelijaa koskeviin potilasasiakirjoihin. Sairaanhoitajan tekemät kirjat kantelijan lääkityksestään antamista tarkentavista tiedoista eivät tue kantelijan esittämää näkemystä asiasta. Kantelija on tehnyt asiasta myös kirjallisen muistutuksen, johon Vankiterveydenhuollon yksikkö on antanut vastauksen.

Totean, että asiaan ei tältä osin ole saatavissa enemmälti selvitystä käytettävissäni olevin keinoin. Tämän vuoksi asia ei anna aiheutta enempiin toimenpiteisiin.

Kirjelähetyksen lähettäjätiedot

Kantelukirjoituksen liitteenä on valokuvia kantelijan saamasta kirjelähetyksestä. Valokuvissa kirjekuoreen on painettu valmiiksi vasempaan yläkulmaan teksti Vankiterveydenhuollon yksikkö / Hälsovårdsenheten för fångar ja VTH:n logo. Kuoren vasemmassa alalaidassa lukee Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, www.vth.fi. Postimaksu on kirjekuoreessa valmiiksi maksettu.

Kirjekuoren takapuolella on keltainen tarra, joka sinetin omaisesti sulkee kirjekuoren. Tarrassa lukee terveydenhuolto ja sen alapuolella on tyhjä viiva, jonka alapuolella lukee ”sulkiijan nimi ja päivämäärä”. Kyseiselle viivalle on käsin kirjoitettu vain päivämäärä 27.4.2020. Lisäksi tarran päälle on leimattu merkintä: Vankiterveydenhuollon yksikkö, Potilasasiakirjat, PL 49, 20251 TURKU.

Asiassa saadussa selvityksessä viitataan VTH:n 4.5.2020 antamaan ohjeistukseen kantelu- ja muistutusprosessista. Ohjeistuksen mukaan muistutusvastaus lähetetään valituksen tekijälle ja ”jos henkilö on vapautunut, vastaus lähetetään THL:n valmiiksi maksetulla kuorella/valkoisella kuorella + postimerkki”.

Annetusta ohjeistuksesta saa mielestäni käsityksen, että henkilön vapauduttua kumpi tahansa ohjeistuksesta mainituista kirjekuorista on käytettävissä. Eli sekä valmiiksi postimaksun sisältävä THL:n logolla varustettu kuori, josta ilmeisesti ilmenee myös Vankiterveydenhuollon yksikön nimi kotimaisilla kielillä, että valkoinen kuori ilman lähettäjätietoa, johon tulee lisätä postimerkki.

Totean, että potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä ja pelkästään jo tieto terveydenhuollon asiakkuudesta on salassa pidettävä.

Apulaisoikeusasiamies Sakslin on 28.11.2019 tekemässään päätöksessä ([4362/2018](#), www.oikeusasiamies.fi) arvioinut Turun yliopistollisen keskussairaalan menettelyä kirjeiden lähettämisessä. Hän katsoi, että kirjelähetyksen lähettäjä tietona ei saa olla teksti, josta käy ilmi hoitopaikan nimi ulkopuoliselle.

Kanteluasiakirjojen perusteella on todettavissa, että kantelijalle osoitetusta kirjekuoresta ilmenee kirjeen lähettäjä tahona olleen Vankiterveydenhuollon yksikkö ja sinetin omaisesta tarrasta tarkentavana tietona kyseessä olleen ”potilasasiakirjat”.

Vankiterveydenhuollon yksikkö on hoitopaikka, jolle on keskitetty vankeiden ja tutkintavankien terveyden- ja sairaanhoito. Potilasasiakirjoja syntyy hoitosuhteessa ja niihin kirjataan potilaan hoidon järjestämisen ja toteuttamisen kautta syntyneet tiedot ja asiakirjat. Potilasasiakirjat ovat salassapidettäviä ja niitä saavat käsitellä vain potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt, ja hekin vain siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä sitä edellyttävät.

Potilasasiakirjojen toimittaminen muulle kuin henkilölle itselleen edellyttää potilaan kirjallista suostumista. Nyt asiassa on ongelmallista se, että ulkopuolisille tahoille näkyvä lähettäjä tieto: ”Vankiterveydenhuollon yksikkö, Potilasasiakirjat” on lähtökohtaisesti yhdistettävissä kirjeen vastaanottajan aiempaan hoitosuhteeseen kyseiseen yksikköön, vaikka henkilö olisi jo vapautunut vankilasta. Tieto vankeusrangaistuksesta on julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan perusteella ns. vahinkoedellytysolettaman perusteella salassa pidettävä tieto.

Jos kyseessä olisi muulle kuin hoitosuhteessa olleelle henkilölle potilaan luvalla lähetetyistä potilasasiakirjoista, ei lähettäjä tiedoista tällöin paljastuisi henkilön hoitosuhde yksikköön. Kuitenkin myös tässä tapauksessa kirjelähetyksen lähettäjä tiedosta ja sen tarkenteesta (Vankiterveydenhuollon yksikkö, Potilasasiakirjat) voisi ulkopuolisille tahoille välittyä vastaanottajan yksityiselämän piiriin liittyvä salassapidettävä tieto tai ainakin vaikutelma siitä, että kirjeen vastaanottaja on joko henkilökohtaisesti tai hänelle läheisen henkilön kautta ollut tekemisissä Vankiterveydenhuollon yksikön kanssa.

Sitä vastoin jos kirjekuoressa olisi pelkästään THL:n logo, ei siitä käsitykseni mukaan tulisi ilmi vastaavia yksityiselämän suoraan liittyviä asioita kuin nyt. Ylipäätään pidän huomionarvoisena viranomaisella mahdollisesti olevaa viestinnällistä intressiä siitä, että kirjekuoresta jollain tavalla ilmenee tieto lähettäjästä; tämä on vastaanottajan kannalta tieto, joka voi edistää kirjeiden avaamista eli viestin perille menemistä.

Näkemykseni mukaan nyt käytetyt kirjelähetyksen lähettäjämerkinnät ovat omiaan vaarantamaan kirjeen vastaanottajan perustuslain 10 §:ssä turvattua yksityisyyden suojaa. Kiinnitän Vankiterveydenhuollon yksikön huomiota myös hyvään tiedonhallintatapaan liittyen kantelu- ja muistutusprosessissa käytettävän ohjeistuksen selkeyteen. Viranomaisen tulee huolehtia siitä, että sen palveluksessa olevilla on tarvittava tieto paitsi käsiteltävien asiakirjojen julkisuudesta myös tietojen antamisessa ja suojaamisessa noudatettavista menettelyistä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen Vankiterveydenhuollon tietoon ja tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.